

بیانیه مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران (NIMAD)

با توجه به انتشار برخی مطالب و شبهات ایجاد شده در خصوص عملکرد مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران (نیماد) به ویژه در حیطه تخصیص منابع، ضمن استقبال از فرصت ایجاد شده برای شفاف سازی نحوه مدیریت این مؤسسه و دفاع از فعالیت های ارزشمند پژوهشگران برجسته همکار و در راستای تنویر افکار عمومی به خصوص رفع دغدغه های ایجاد شده برای جامعه محترم دانشگاهی، موارد ذیل به استحضار می رسد:

مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران (NIMAD) در پاسخ به ضرورت ملی راه اندازی یک نهاد مستقل حمایت کننده از پژوهش های ملی و فرادانشگاهی در حوزه علوم پزشکی و سلامت در ۱۹ خرداد ۱۳۹۴ به تصویب شورای گسترش دانشگاه های علوم پزشکی رسید. این مؤسسه در حقیقت راه اندازی مجدد مرکز ملی تحقیقات علوم پزشکی کشور (NRCMS) است که سال ۱۳۷۸ فعالیت خود را با حمایت از طرح های استراتژیک و ملی در حوزه های گوناگون بهداشت و درمان کشور شروع کرد ولی در ادامه با تصمیم شورای عالی اداری مبنی بر اصلاح ساختاری وزارت بهداشت، در معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت ادغام شد.

این مؤسسه با بهره گیری از تجربیات مؤسسات دولتی حامی پژوهش های سلامت در کشورهای توسعه یافته تلاش نموده تا بر اساس نظام های استاندارد و بین المللی مدیریت پژوهش، پروپوزال های پژوهشی در زمینه علوم پزشکی و سلامت را داوری علمی کرده و از برترین های آنها حمایت کند. در این راستا مدیریت تعارض منافع یکی از دغدغه های جدی مؤسسه بوده (حال آن که تاکنون توجه به این امر مهم در سطح ملی در کشور سابقه چندانی نداشته است) و بدین منظور ۴ اقدام اساسی به شرح زیر را انجام شده است: (۱) مجاز نبودن حضور رئیس، دبیر و اعضای کمیته های تخصصی مؤسسه به عنوان محقق اصلی (Principle Investigator) طرح های ارسالی به مؤسسه (مصوب در هیأت امنای مؤسسه) در این خصوص رئیس و دبیر مؤسسه حتی همکار طرح های ارسالی به مؤسسه نبوده و از سهمیه گرنت پژوهشگر فرهیخته نیز استفاده ننموده اند. (۲) تکمیل اظهارنامه تعارض منافع اعضای کمیته های تخصصی مؤسسه در جلسات کمیته ها (۳) تکمیل اظهارنامه تعارض منافع توسط داوران طرح های تحقیقاتی (۴) درج مشخصات طرح های مصوب (شامل عنوان طرح، نام محقق اصلی، وابستگی دانشگاهی محقق اصلی، بودجه مصوب، تاریخ شروع، تاریخ پایان و درصد پیشرفت طرح) در وب گاه مؤسسه و به روزرسانی ماهانه آن. افزون بر آن، از آنجایی که طرح های مصوب مؤسسه مشمول داوری اخلاقی نیز می شوند مشخصات آنها به محض صدور مجوز اخلاق در سامانه ملی اخلاق در پژوهش که از سال ۱۳۹۶ شروع به کار نموده است نیز قرار گرفته و در دسترس همگان است.

فرایند پذیرش یک طرح پژوهشی در مؤسسه نیماد از زمان ارسال آن تا انعقاد قرارداد بین ۸ ماه تا یک سال به طول می انجامد. این فرایند متشکل از ارسال یک پروپوزال اولیه و شرکت در مرحله غربالگری (امتیازدهی بر اساس معیارهای اعلام شده در راهنمای متقاضیان) و در صورت موفقیت، ارسال پروپوزال کامل و داوری حداقل ۳ داور متخصص و مرتبط با موضوع طرح (حتی الامکان یک داور ایرانی غیرمقیم) است. پروپوزال های ارسالی به مؤسسه می بایست به زبان انگلیسی و در قالبی آماده شوند که مشابه فرمت فراخوان های مؤسسات بین المللی حامی پژوهش در کشورهای توسعه یافته است. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که توانمندی های علمی و مهارتی مورد نیاز برای شرکت در رقابت پذیرش طرح در این مؤسسه فراتر از مهارت های معمول در دانشگاه های کشور است. لازم به ذکر است که به منظور برطرف کردن این محدودیت، مؤسسه نیماد از بدو تشکیل تاکنون مبادرت به برگزاری ۶۸ کارگاه مختلف در زمینه های گوناگون روش شناسی پژوهش از جمله نگارش پروپوزال استاندارد در پژوهش های بالینی و فناوری نموده است.

اگر چه هدف اصلی این مؤسسه با توجه به موقعیت سازمانی آن که در ذیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فعالیت می‌کند حمایت از طرح‌های پژوهشی قابل اجرا در دانشگاه‌های علوم پزشکی است ولی با توجه به ضرورت توسعه حوزه‌های بین بخشی مرتبط با سلامت، حمایت از طرح‌های پژوهشی قابل اجرا در دانشگاه‌های غیرعلوم پزشکی - برای مثال طرح‌های محققان شاغل در دانشگاه‌های مطرحی چون دانشگاه شریف و دانشگاه تهران- را نیز در صورت همکاری حداقل یک عضو هیأت علمی از دانشگاه‌های علوم پزشکی در اولویت حمایت قرار داده است. گرچه با توجه به محدودیت منابع مالی مؤسسه این حمایت محدود به حداکثر ۲۰ درصد منابع مالی هر فراخوان بوده و تاکنون از بین ۷۶۴ طرح دریافتی از دانشگاه‌های غیرعلوم پزشکی فقط ۳۴ طرح از محققان این دانشگاه‌ها مورد پذیرش قرار گرفته است (درصد قبولی معادل ۴/۵ درصد). با این حال به نظر می‌رسد یکی از اولویت‌های مهم هر نهاد حامی پژوهش در دنیای امروز، توجه ویژه به مطالعات میان رشته‌ای در جهت هم‌افزایی حوزه‌های علم و ضمناً ایجاد ظرفیت‌های جدید همکاری بین رشته‌ای و تولید علم و فناوری است. از این رو به نظر می‌رسد اختصاص بودجه به چنین فعالیت‌هایی نقطه قوت فعالیت نیماد محسوب می‌شود.

همچنین تشویق محققان ایرانی غیرمقیم به همکاری با دانشگاه‌های علوم پزشکی داخل کشور با بهره‌گیری از **آیین‌نامه انتخاب و انتصاب اعضای هیأت علمی وابسته (adjunct professor)** با تخصیص امتیاز بالاتر به طرح‌های مشمول همکاری بین‌المللی از ابتکارات این مؤسسه بوده که به منظور انجام پژوهش در راستای پاسخگویی به سؤالات پژوهشی ملی و یا انتقال دانش و مهارت در علوم مرز دانش به داخل کشور بوده است. بدیهی است که بودجه تخصیص داده شده به این طرح‌ها صرف ایجاد زیرساخت انجام طرح در داخل کشور با نظارت ناظر طرح خواهد شد و در بسیاری مواقع بخشی از بودجه این طرح‌ها توسط مؤسسات خارج از کشور تأمین اعتبار می‌شود. این مؤسسه بر این باور است که نه تنها تخصیص بودجه به اینگونه طرح‌ها اتلاف منابع نمی‌باشد بلکه تخصیص اعتباراتی فراتر از اعتبارات مؤسسه به این طرح‌ها را نیز سبب خواهد شد.

مروری بر عملکرد معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال‌های اخیر بیانگر تلاش حداکثری آن بر شفاف‌سازی، رصد و ارزیابی عملکرد پژوهشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی است. نمونه عینی این تلاش، ایجاد **سامانه‌های دوازده‌گانه نوپا** به ویژه **سامانه علم‌سنجی دانشگاه‌های علوم پزشکی** و نیز **سامانه ملی اخلاق در پژوهش** است که این امکان را فراهم می‌آورد که همه طرح‌ها و پایان‌نامه‌ها اعم از طرح‌های مصوب در مؤسسه نیماد بلافاصله بعد از تصویب در کمیته‌های اخلاق در پژوهش به صورت برخط در سامانه مذکور نمایه می‌شود و برای عموم مردم و جامعه دانشگاهی قابل دسترس است. این حوزه اگر چه وظیفه حاکمیتی خود را در توسعه زیرساخت‌های پژوهشی در همه دانشگاه‌ها/دانشکده‌های علوم پزشکی می‌داند و این مهم را نیز از طریق تخصیص بودجه‌های پژوهشی وزارت بهداشت به دانشگاه‌ها و به خصوص دانشگاه/دانشکده‌های کمتر توسعه یافته انجام داده است ولیکن فلسفه راه‌اندازی مؤسسه نیماد را در حمایت از پژوهش‌های کلان، فرادانشگاهی و فراملی، پژوهش‌های در مرز دانش و با بالاترین استانداردهای کیفی می‌داند تا بدانجا که محققان دانشگاه‌های علوم پزشکی را به ارتقای همکاری‌های بین دانشگاهی، بین بخشی و بین‌المللی تشویق می‌کند و حتی سه فراخوان **گرت مشترک با دو کشور سوئیس و آلمان** را عملیاتی نموده است. از این رو تحلیل تخصیص بودجه‌های مؤسسه بر اساس وابستگی دانشگاهی محقق اصلی طرح‌های مصوب، انحراف از اهداف آرمانی مؤسسه است چرا که بودجه بر اساس داوری مثبت به طرح تخصیص می‌یابد و به شخص محقق اصلی برای مدیریت هزینه‌های اجرای آن اعطا می‌شود. بدیهی است طرح‌هایی که جنبه فرادانشگاهی دارند هزینه مذکور در مراکز تحقیقاتی و دپارتمان‌هایی فراتر از محل کار محقق اصلی و در خصوص طرح‌های ملی در سراسر کشور هزینه می‌شود.

از طرف دیگر **میانگین درصد قبولی طرح در این مؤسسه حدود ۱۶ درصد** است (۵۲۷ طرح مصوب از میان ۳۲۸۵ طرح دریافتی) ولی این میزان از کمتر از ۱۰ درصد در مورد طرح‌های محققان اصلی دانشگاهی چون بیرجند تا ۱۰۰۰ درصد در مورد دانشگاه علوم

پزشکی جهرم متغیر است. لذا مقایسه تعداد طرح‌های مصوب بر اساس وابستگی دانشگاهی محقق اصلی بدون در نظر گرفتن نسبت آن به تعداد کل طرح‌های ارسالی از محققان آن دانشگاه یک اشتباه فاحش تحلیلی است. برای مثال در طی ۸ فراخوان مؤسسه، ۱۱۹ طرح از ۵۱۵ طرح ارسالی توسط محققان دانشگاه علوم پزشکی تهران (درصد قبولی ۲۳/۱ درصد)، ۳ طرح از ۹ طرح ارسالی توسط محققان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان (درصد قبولی ۳۳/۳ درصد) و ۳ طرح از ۵ طرح ارسالی توسط محققان دانشگاه علوم پزشکی لرستان (درصد قبولی ۶۰ درصد) مورد پذیرش قرار گرفته است. ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که بررسی نتایج ارزشیابی پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در سال ۱۳۹۷ که مربوط به تولیدات علمی دانشگاه‌ها در سال ۱۳۹۶ است نشان می‌دهد دانشگاه علوم پزشکی تهران رتبه اول برون‌داد پژوهشی را دارد که میزان آن دو برابر برون‌داد پژوهشی دانشگاه رتبه دوم است (مجموع امتیاز تعداد مقالات و کیفیت مجلاتی که مقالات در آن منتشر شده و ارجاعات مقالات: ۲۴۲۶۷۶ در مقایسه با ۱۲۲۳۷۱). در ضمن در همین سال بیش از ۱۹ درصد از برون‌داد پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران مربوط به پژوهشگاه غدد این دانشگاه و ۸ درصد سهم پژوهشگاه گوارش و کبد این دانشگاه می‌باشد. به عبارتی بیش از ۲۷ درصد برون‌داد پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران سهم این دو پژوهشگاه و پژوهشگاه می‌باشد که جذب و حمایت از سرمایه‌های انسانی برجسته در این دو نهاد می‌تواند مهمترین نقطه قوت آنها باشد.

بر این باوریم که مسیری که تاکنون طی شده فاقد عیب و نقص نبوده است و از طرف دیگر مؤسسه هیچ محدودیتی برای ارتقای کیفیت عملکرد خود قائل نبوده و از ابتدا تاکنون نیز فرایندهای مدیریت پژوهش را به طور مداوم تصحیح کرده و ارتقا داده است. فرصت‌های ایجاد شده در مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران متعلق به همه محققان کشور است و تلاش می‌شود هیچ محدودیتی به جز شایستگی علمی در برخورداری از این فرصت‌ها وجود نداشته باشد. محققان دانشگاه‌های مختلف، با سلاقی و علایق متفاوت و حتی برخی از منتقدان نیز از این فرصت‌ها استفاده نموده‌اند. مؤسسه نیماد در مدت فعالیت نه چندان طولانی خود هر روز گامی جدید در مسیر شفاف‌سازی حداکثری برداشته است و از این موضوع نه تنها پشیمان نیست بلکه با قوت و تاکید بیشتر از قبل بر این امر اهتمام دارد و از هرگونه بررسی جزئیات طرح‌های پژوهشی از جمله مشخصات همکاران، روند تصویب، نظارت و هزینه‌کرد اعتبارات طرح‌ها توسط دستگاه‌های نظارتی استقبال می‌کند. این مؤسسه ضمن اینکه نگرانی خود را از انعکاس غیرحرفه‌ای، شبهه انگیز و غیرمنصفانه اطلاعات گزینش شده اعلام می‌دارد اما در مجموع فضای ایجاد شده را فرصتی مناسب برای بهبود فرایندها در تمامی نظام‌های حمایتگر پژوهشی کشور به خصوص مؤسسه نیماد می‌داند و آمادگی خود را برای دریافت پیشنهادات و توصیه‌های مشفقانه، نقدهای منصفانه و حتی غیرمنصفانه همه ذی‌نفعان به ویژه جامعه پژوهشگران سلامت اعلام می‌دارد.

۸ بهمن ۹۸

نشانی مطلب در وبگاه مؤسسه ملی توسعه تحقیقات علوم پزشکی ایران:

<http://nimad.ac.ir/content/199/NIMAD-Statement>